

08. 01. 2024

Lublin, 30 grudnia 2023 r.

Ks. prof. dr hab. Mirosław Sitarz
Kierownik Katedry Kościelnego Prawa
Publicznego i Konstytucyjnego
Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II
Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Jana Wojtczaka
*pt. Urząd sakramentalny we współpracy świeckich z duchownymi w misji
Kościoła. Perspektywa teologiczno-kanoniczna,*
Szczecin 2023 (mps, ss. 313)
napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Kazimierza Dullaka, prof. US
na podstawie uchwały Rady Naukowej Instytutu Nauk Teologicznych
Uniwersytetu Szczecińskiego
podjętej w dniu 28 września 2023 r. (Nr 29/2023)

Ojcowie soborowi w dekrecie o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* w numerze 28 stwierdzili: „Wierni Chrystusowi, ponieważ posiadają różne dary, powinni współpracować w dziele ewangelizacji, każdy zależnie od okoliczności, możliwości, darów łaski i urzędu; wszyscy zatem, którzy sięją i żniwują, którzy sadzą i podlewają, winni być jedno, aby «zdażając w sposób wolny, a zarazem według przepisane go porządku do tego samego celu» zgodnie przykładali się do budowy Kościoła. Dlatego pracą głosicieli Ewangelii i pomocą innych wiernych należy tak pokierować i tak je zespolić, aby na każdym polu działalności i współpracy misyjnej «wszystko odbywało się w należyty m porządku» (1 Kor 14, 40)».

Z kolei św. Jan Paweł II, wykorzystując nauczanie Soboru Watykańskiego II, w kan. 204 § 1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. określił: „Wiernymi

są ci [Christifideles sunt qui], którzy przez chrzest wcieleni w Chrystusa zostali ukonstytuowani jako Lud Boży i stając się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, są powołani, każdy zgodnie ze swoją pozycją, do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył Kościołowi w świecie”, zaś w kan. 207 § 1 stwierdził: „Z ustanowienia Bożego są w Kościele wśród wiernych święci szafarze, których w porządku prawnym nazywa się też duchownymi; pozostałych zaś nazywa się świeckimi”. „Świeccy, tak jak wszyscy wierni, przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, toteż mają ogólny obowiązek i zarazem prawo podejmowania współpracy – czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach – aby Boże orędzie zbawienia zostało poznane i przyjęte przez wszystkich ludzi na całym świecie; obowiązek ten jest tym bardziej naglący w okolicznościach, w których tylko za ich pośrednictwem ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa” (kan. 225 § 1); „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże orędzie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata” (kan. 211; por. kan. 208); „§ 1. Duchowni, zwłaszcza że wszyscy podejmują to samo dzieło, mianowicie budowanie Ciała Chrystusowego, powinni być połączeni między sobą węzłem braterstwa i modlitwy oraz współpracować ze sobą, zgodnie z przepisami prawa partykularnego. § 2. Duchowni powinni uznawać i popierać misję, jaką świeccy, każdy we własnym zakresie, wykonują w Kościele i w świecie” (kan. 275).

Powierzona mi przez Instytut Nauk Teologicznych Uniwersytetu Szczecińskiego do recenzji rozprawa doktorska ks. mgr. lic. J. Wojtczaka, którego Promotorem jest ks. dr hab. Kazimierz Dullak, prof. US, wychodzi naprzeciw postulatowi podnoszonym podczas *Vaticanum II*. Ponadto jej treść wpisuje się we współczesną dyskusję dotyczącą synodalności w Kościele, kolegalności, demokratyzacji Kościoła, natury władzy w Kościele, często zapominając, iż urząd kościelny jest zadaniem ustanowionym na stałe z postanowienia Bożego lub kościelnego dla realizacji celu duchowego (kan. 145). Natomiast „celem sakramentów jest uświęcenie człowieka, budowanie

mistycznego Ciała Chrystusa i oddawanie czci Bogu” (konstytucja o Liturgii Świętej *Sacrosanctum Concilium*, nr 59).

Wobec powyższego, podjęcie badań przez ks. mgr. lic. J. Wojtczaka w przedmiotowym zakresie należy uznać za bardzo potrzebne.

I. Temat, problem i cel pracy

W rozprawie doktorskiej zatytułowanej *Urząd sakramentalny we współpracy świeckich z duchownymi w misji Kościoła. Perspektywa teologiczno-kanoniczna* Autor stwierdza, iż „skonfrontuje powołanie wiernych świeckich i duchownych w obliczu ich współpracy opartej na realizacji władzy w Kościele. Odpowie na pytanie: Na jakiej podstawie, w różnych modelach życia i posługiwania, świeccy i duchowni powinni współpracować wypełniając powołanie Kościoła? Co może zagwarantować im właściwą kooperację? Na ile jedni i drudzy mają dostęp do władzy kościelnej i związanych z nią urzędów? Jak rozumieć samą władzę w Kościele? W sposób klarowny prezentuje to temat pracy, przywołując stanowisko teologiczno-kanoniczne, w którym aspekt teologiczny staje się podwaliną i przyczyną stanowienia konkretnych norm prawnych zawartych w posoborowym Kodeksie Prawa Kanonicznego. Motywem podjęcia tematyki współpracy wszystkich wiernych w misji Kościoła, jest brak zwięzłego opracowania tego problemu w konkretnym i holistycznym ujęciu” (s. 20). Tak sformułowany temat badawczy przez Autora odpowiada randze rozprawy doktorskiej.

II. Źródła i literatura

Wykaz źródeł i wielojęzycznej literatury obejmuje 28 stron maszynopisu (s. 285-313). Świadczy to o wysokiej erudycji Autora. Bibliografia, która została zamieszczona na końcu rozprawy, została podzielona na: I. Źródła (s. 285-289); II. Literatura (s. 289-313).

Przyjęte przez Doktoranta kryteria podziału źródeł prawa i literatury w zasadzie nie budzą większych zastrzeżeń. Bardziej precyzyjne byłoby wskazanie na: I) Źródła prawa i II) Literatura. Źródła prawa, np. Kodeks Prawa Kanonicznego czy uchwały soborowe, powinny być cytowane za urzędowym organem promulgacyjnym (*Acta Apostolicae Sedis*, kan. 8), a dopiero pomocniczo należałoby podać ich tłumaczenie na język polski. Podobnie w wykazie literatury Autor powinien precyzyjnie wskazywać, czy dana publikacja jest dziełem zbiorowym czy monografią (np. s. 302 – *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz* pod red. P. Majera). Wykaz literatury w większości jest ułożony w porządku alfabetycznym, jednak układ ten został zaburzony na s. 306-307.

Autor w rozprawie zastosował numerację ciągłą. Chociaż nie jest to błędem, wskazane byłoby, aby – celem ułatwienia Czytelnikowi swobodniejszego dostępu do źródeł prawa i literatury – stosować odrębną numerację zarówno w poszczególnych rozdziałach, jak też ewentualnie we wstępie i zakończeniu.

Sporządzanie przypisów przez Doktoranta nie budzi większych zastrzeżeń. Jakkolwiek w monografii nie należy zamieszczać w przypisie odesłania do konkretnego skrótu, jeżeli został on uprzednio wprowadzony w wykazie skrótów (zob. np. przypis nr 1 na s. 23 – dalej: EM), jak ma to miejsce w artykułach.

III. Metoda

W odniesieniu do metody zastosowanej przy pisaniu rozprawy ks. mgr lic. J. Wojtczak dwukrotnie (s. 22 – czas przyszły i s. 282 – czas przeszły) stwierdził: „Opracowując temat pracy autor posłuży się metodą analityczno-syntetyczną. Wpierw analizie zostaną poddane źródła biblijne i teologiczne oraz wynikające z nich ustanowione przepisy normujące funkcjonowanie wspólnoty Kościoła, zaś następnie poprzez syntezę przedstawione zostaną

wnioski wyływające z przeprowadzonego badania hierarchicznej struktury Kościoła pełniącej rolę służebną wobec posłannictwa wszystkich wiernych”.

Po przeczytaniu rozprawy wydaje się, że Autor jako główną zastosował metodę dogmatyczno-prawną mającą na celu egzegezę, syntezę i systematykę źródeł prawa i literatury przedmiotu, a pomocniczą – metodę historyczno-prawną i teologiczno-prawną. Choć Autor nie określił precyzyjnie powyższych metod badawczych, którymi faktycznie się posługiwał, to stosował je poprawnie.

IV. Układ pracy

Ks. mgr lic. J. Wojtczak przygotowaną dysertację, zgodnie z kryterium merytorycznym, podzielił na trzy rozdziały, które poprzedził dwoma oświadczeniami, spisem treści, wykazem skrótów i wstępem, a uwieńczył zakończeniem, streszczeniem (w języku polskim i angielskim) oraz bibliografią.

Wykaz skrótów (s. 16-17) Autor podzielił na: A) Dokumenty Soboru Watykańskiego II; B) Dokumenty papieskie i C) Pozostałe. Ponadto poinformował Czytelnika, iż „Pozostałe skróty stosowane w niniejszej pracy są używane zgodnie ze spisem zawartym w Encyklopedii Katolickiej”.

Wstęp (s. 18-22) zawiera wszystkie elementy wymagane w rozprawie doktorskiej.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Geneza kapłaństwa powszechnego i jego realizacja* (s. 23-95) ks. mgr lic. J. Wojtczak wyodrębnił następujące punkty: 1) Biblijne korzenie Ludu Nowego Przymierza; 2) Geneza i natura Kościoła; 3) Inkorporacja do Ludu Bożego; 4) Powołanie chrzcielne; 5) Uprawnienia i obowiązki wszystkich wiernych; 6) Uprawnienia i obowiązki wiernych świeckich. Zasadniczym celem rozdziału pierwszego było wprowadzenie Czytelnika w genezę i naturę Kościoła (zob. s. 21).

W rozdziale drugim – najobszerniejszym – pt. *Duchowni – pochodzenie, tożsamość, powołanie* (s. 96-184) Autor wychodząc od kapłaństwa

judaistycznego w Starym Testamencie usiłował ukazać tożsamość i powołanie do kapłaństwa ustanowionego przez Jezusa Chrystusa. W tym celu ks. Wojtczak wyodrębnił następujące jednostki redakcyjne rozdziału: 1) Kapłaństwo Starego Przymierza; 2) *Novum* przyniesione przez Chrystusa; 3) Teologia i skutki sakramentu święceń; 4) Sakrament święceń w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983; 5) Celebracja sakramentu święceń; 6) Realizacja władzy święceń; 7) Uprawnienia i obowiązki duchownych.

Rozdział trzeci zatytułowany został *Urząd sakramentalny jako gwarancja właściwej współpracy świeckich z duchownymi w misji Kościoła* (s. 185-278). Autor podzielił materiał przedmiotu na następujące punkty: 1) Teologia urzędu kościelnego; 2) Władza i urząd ujęty kanonami KPK 83; 3) Urząd kościelny gwarancją legalnej współpracy świeckich z duchownymi. Punkt trzeci jest właściwie powtórzeniem tytułu niniejszego rozdziału.

Całość rozprawy wieńczy tylko dwustronicowe *Zakończenie* (s. 279-280), zawierające syntezę z analiz przeprowadzonych we wszystkich 3 rozdziałach dysertacji. Autor podsumował swoje badania zawarte w pracy, jednocześnie dostrzegając potrzebę dalszych badań nad „naturą samej władzy w odniesieniu do sakramentu święceń oraz do jurysdykcji kościelnej” (s. 280).

Pracę ubogaca zamieszczenie streszczeń w dwóch językach (s. 281-284). Umożliwia to zapoznanie się z najważniejszymi założeniami przygotowanej rozprawy szerszemu gronu Czytelników.

V. Treść pracy i osiągnięcia badawcze

W pierwszej kolejności trzeba stwierdzić, że dysertacja, choć spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, to tematyka pracy była już niejednokrotnie przedmiotem badań, chociażby niewspomniana w rzeczonej dysertacji publikacja P. Wierzbickiego pt. „Współpraca wiernych świeckich z duchownymi w Kościele partykularnym”, Lublin 2016. Generalnie treść zawarta w poszczególnych fragmentach pracy jest zgodna z tematem

wyznaczonym w tytule, rozdziałach i poszczególnych punktach rozprawy, ale jednocześnie wielokrotnie luźno łączy się z tematem dysertacji.

Dokonując analizy poszczególnych zagadnień Autor prawidłowo zastosował fachową terminologię, zarówno prawniczą, jak i teologiczną. Jakkolwiek nie uniknął spotykanego błędu wśród kanonistów – nawet w komentarzach – utożsamiania prawodawcy (*ius*) z ustawodawcą (*lex*), tak, jak ma to miejsce w prawie świeckim. W całości rozprawy żadnych błędów merytorycznych nie zauważyłem, choć Autor cytuje także naukowców, którym nie zawsze było po drodze z doktryną katolicką (E. Schillebeeckx – s. 307).

W rozprawie spotkać można sformułowania, które nie zawsze są precyzyjne np.: „[...] kanonem 387. biskup jest zobowiązany troszczyć się o świętość wiernych [...]” (s. 231); „Kodeks nie zapomina o katechumenach” (s. 63); „Pierwszy kanon mówiący o obowiązkach [...]” (s. 64).

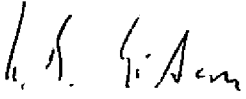
Analizując przepisy dotyczące zdatności kandydatów do święceń, Autor nie uwzględnił aktualnych regulacji prawnych w tej kwestii (zob. s. 142). Odwołuje się bowiem do uregulowań normatywnych Kongregacji Wychowania Katolickiego z 1970 r., tymczasem pominął *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* Kongregacji do spraw Duchowieństwa z 2016 r. i *Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia* z 2021 r. Jakkolwiek w bibliografii (s. 287) cytuje obowiązujące *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*.

Podsumowując należy stwierdzić, że rozprawa ks. mgr. lic. J. Wojtczaka stanowi cenną publikację w płaszczyźnie teologiczno-kanonicznej. Autor poddał wnikliwej analizie teksty aktów normatywnych, wykazując, że potrafi właściwie je interpretować. Umiejętnie korzysta z osiągnięć doktryny. Do każdego problemu badawczego podchodzi rzetelnie. Zasygnalizowane kwestie dyskusyjne pozostawiam do rozważań i dalszych studiów.

VI. Wnioski końcowe

W całościowej ocenie stwierdzam, że rozprawa ks. mgr. lic. Jana Wojtczaka zatytułowana *Urząd sakramentalny we współpracy świeckich z duchownymi w misji Kościoła. Perspektywa teologiczno-kanoniczna* odpowiada wymogom ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 r., poz. 742 z późn. zm.).

Na tej podstawie wnoszę o dopuszczenie ks. mgr. lic. Jana Wojtczaka do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. prof. dr hab. Mirosław Sitarz